

گرافیک محیط

بررسی نقش عناصر محیطی در کیفیت بصری فضا

mo_asadollahi@yahoo.com

مصطفی اسداللهی / کارشناس هنرهای تجسمی / عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

گرافیک محیطی جدیدتر و خلاقانه‌تری را ارائه می‌کنند. نشانه‌های تصویری خدماتی، علائم راهنمایی و رانندگی، سیستم‌های هدایت تصویری و نوشتاری برای امکان خصوصی و عمومی، آگهی‌های تجارتي و ده‌ها مورد دیگر نقش بسیار مهم و انکارناپذیری را در ارائه خدمات، راهنمایی، تسهیل در امر تردد و حمل و نقل شهری و اطلاع‌رسانی ایفا می‌کنند. طراحان گرافیک محیطی می‌توانند در کنار معماران، شهرسازان و دیگر عوامل دست‌اندرکار طراحی و ساخت و ساز محیط‌های شهری در ساماندهی صحیح عناصر گرافیکی محیطی، فعالیت نمایند.

شایسته است عناصر گرافیک محیطی، علاوه بر برخورداری از کیفیت مناسب در کاربرد و ارائه خدمات، با بهره‌گیری از جنبه‌های زیبایی‌شناختی و روانشناختی، به گونه‌ای طراحی و خلق شوند که موجب آرامش، آسایش، نشاط و تحمل و استقامت انسان، در محیط‌های صنعتی و زندگی ماشینی امروز باشند.

امروزه محیطی سالم برای زندگی انسان از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. لذا ضروری است که طراحان، مسئولان و متخصصین آن را به گونه‌ای طراحی کنند، که شرایط زندگی و زیستن در آن همواره از نظم، منطق و زیبایی لازم برخوردار باشد.

هم‌اکنون شهرهای جهان مملو از علائم، نشانه‌ها و دیگر عناصر گرافیکی آموزش‌دهنده و اطلاع‌رسان است که عامل ایجاد نظم و یاری‌دهنده مدیران و مجریان برای به اجرا درآوردن قوانین و مقررات و ابزار توسعه اقتصادی محسوب می‌شود. شهرهای مهم جهان در زمینه تجارت و گردشگری با یکدیگر در رقابت هستند و پیوسته در حال یافتن روش‌ها و نشانه‌های جذاب‌تر و گویاتر برای راهنمایی و جلب توجه بازدیدکنندگان هستند. در عین حال همه ساله ساختمان‌ها و مراکز بسیاری در دنیا ساخته می‌شوند که به دلایل مشابه،

واژگان کلیدی: نشانه‌شناسی، گرافیک محیطی، تبلیغات شهری، سیمای مکان.

حوزه‌های کاربردی گرافیک محیطی

قوانین آن، بیشترین اهمیت را در طراحی گرافیک محیطی دارد. وقتی طراح با فرهنگ و روحیات مردم جامعه آشنایی عمیقی داشته باشد به آسانی می‌تواند، با بیانی روشن و آشنا، ارتباط ساده و عمیقی را با مخاطب برقرار کند. گرافیک محیطی، علمی است که در آن چگونگی استفاده از انواع فرم‌ها، رنگ‌ها، نقش‌ها و تصاویر گوناگون به روشی ماهرانه، اصولی و برنامه‌ریزی شده، در جهت بهتر و ساده‌تر شدن روابط، اطلاع‌رسانی و جهت‌یابی و همچنین ساختن زیبایی‌های محیط عمومی، مطرح شده و مورد بررسی قرار می‌گیرد. بر این اساس، دامنه عملی گرافیک محیطی بسیار گسترده است:

- علائم، نمادها و نقوشی که به مکان‌های عمومی مانند فرودگاه‌ها و بیمارستان‌ها و ... اختصاص دارد.
- علائم راهنمایی و رانندگی

طراحی گرافیک از ملزومات تبلیغات و پیام‌رسانی در روزگار ما است و در جوامع پیشرفته، در همه زمینه‌ها و زوایای زندگی، حضوری محسوس دارد. گرافیک محیطی، از یک سو بخش مهمی از محیط و اشیاء پیرامون خود را بر مبنای معیارها و الگوهای زیبایی‌شناختی گرافیک شکل می‌دهد و از سوی دیگر، به واسطه زبان گرافیک با محیط و اشیا و انسان‌های دیگر گفتگو و ارتباط برقرار می‌کند. بدین گونه گرافیک محیطی «خانه وجود» بشر جدید را شکل داده و می‌آراید و به مثابه زبان تصویری مشترک، در داد و ستدها و مبادلات فرهنگی و تجاری، نه فقط در جامعه‌ای خاص بلکه بین جوامع مختلف، به کار گرفته می‌شود.

آشنایی با فرهنگ جامعه و شناخت هنجارها، ارزش‌ها، آداب و رسوم و

نشانه‌های تصویری (پیکتوگرام) راهنمای محیط شهری

تابلوهای تصویری - نوشتاری راهنمای شهری

تابلوها و استندهای (stand) راهنمای عبور و مرور شهری

نقاشی‌های دیواری،
ایجاد فضاهای جذاب
در محیط شهری

- تابلوهای اطلاعات در مورد ساعت ورود و خروج قطارها و پرواز هواپیماها، تابلوهای راهنمایی مسیر مسافر، محل پیاده و سوار شدن و غیره
 - طرح‌های گرافیکی و نوشته‌های سردر فروشگاه‌ها، نماد ساختمان‌ها و نوشته‌های روی کامیون‌ها و سایر وسایل حمل کالا
- این علائم عمدتاً از نوشته‌هایی تشکیل شده‌اند که گاهی با نشانه‌های خاصی همراه هستند.

تبلیغات شهری

تبلیغات شهری به عنوان شاخه‌ای از گرافیک محیطی دارای نقش مهمی در ارتقای فرهنگ و اقتصاد جامعه است. دنیای معاصر ما با شتاب بسیار زیادی به پیش می‌رود و محرک اصلی این سرعت تکنولوژی است. تکنولوژی، زندگی انسان را به سمت ساخت و تولید و تنوع در آنها رهنمون می‌کند، بدین ترتیب نیاز به بازار عرضه و تقاضا به وجود می‌آید و از مهم‌ترین ابزار دستیابی به چنین روابطی تبلیغات است و تبلیغات شهری به عنوان زیرمجموعه گرافیک محیطی وظیفه انتقال پیام‌ها را برعهده دارد و به کمک آن می‌توان پیام‌های آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تجاری و سیاسی را به سهولت در معرض دید مردم قرار داد و آنها را در جهت بهتریستن و چگونگی زیستن راهنمایی کرد.

تبلیغات شهری شامل تابلوهای بزرگ تبلیغاتی (بیلبورد)، تابلوهای دیواری، تابلوهای آلودمینیومی (جایگاه تبلیغاتی چهاروجهی و سه‌وجهی) تابلوهای گردان سه‌بعدی، تابلوهای شش‌وجهی، تابلوهای دیجیتال و بنرها، پوسته‌های تبلیغاتی ایستگاه‌های اتوبوس و مترو، ترانزیت پوستر (تبلیغات داخل اتوبوس)، پانل‌های دیواری همگی به عنوان تبلیغات محیطی بیرونی و گرافیک محیطی شهر می‌توانند به خوبی نقش تبلیغی در سطح شهر ایفا کنند.

در یک جمع‌بندی کلی و جامع می‌توان کاربردهای اصلی در گرافیک محیطی و حوزه‌های فعالیت آن را به صورت زیر تقسیم‌بندی کرد:

- علائم تصویری خدمات عمومی شهری
- علائم راهنمایی و رانندگی در شهرها و بزرگراه‌ها
- علائم هدایت تصویری و نوشتاری اماکن عمومی و خصوصی
- آگهی‌ها و پوسته‌های تبلیغی و تجاری
- زیباسازی اماکن عمومی و معابر

- نمادها و سردر مراکز و اماکن عمومی و خصوصی
- تابلوهای تبلیغی آموزشی، فرهنگی، اطلاع‌رسانی و تجاری شامل تابلوهای تخت، بیلبورد، تابلوهای گردان، تابلوهای چندوجهی، تابلوهای دیجیتال و بنرها، پانل‌های دیواری و ...
- رنگ‌آمیزی و چیدمان عناصر تزئینی بناها، اماکن و فضاهای شهری
- طراحی غرفه‌ها و ویترین‌های فروشگاه‌ها و نمایشگاه‌ها و پارتیشن (جداسازی) فضای مراکز اداری، تجاری و خدماتی
- طراحی گرافیکی و رنگ‌آمیزی طرح‌های نقش‌بسته بر دیوارها، پل‌ها و وسایل نقلیه
- عناصر و حجم‌های تزئینی فضاهای شهری
- گرافیک محیطی فضاهای سبز، پارک‌ها و گردشگاه‌ها
- گرافیک محیطی مبلمان شهری (ایستگاه‌ها، پارک‌ها، مراکز تفریحی، ادارات، بیمارستان‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و ...)
- زیباسازی میادین و معابر (آبنماها، حجم‌های تزئینی و ...)
- طراحی تزئینات محیطی در مراسم (جشنواره‌ها، مسابقات، جشن‌ها، اعیاد، آیین‌های دینی و مذهبی و ...)

جمع‌بندی

مطالعه منابع معتبر، رعایت اصول و مبانی صحیح طراحی گرافیک محیطی، ما را از ناهنجاری‌ها، زشتی‌ها، بی‌نظمی‌ها و آلودگی‌های بصری که اکنون در کلان‌شهرهای کشورمان با آن روبرو هستیم دور ساخته و در رسیدن به فضاهای مناسب و زیبا در محیط زیست زندگی شهری یاری خواهد داد. در این زمینه بیش از هر چیز، شناخت و تسلط بر مفهوم دو واژه طراحی و محیط و ترکیب آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. جامع‌ترین تعریفی که ضرورت پرداختن به گرافیک محیطی را برای ما آشکار می‌سازد، هماهنگ و متناسب‌نمودن طراحی نشانه‌ها، نوشته‌ها و تزئینات (به صورت دوبعدی یا سه‌بعدی) برای راهنمایی، اطلاع‌رسانی و برقراری هر نوع ارتباط دیگر به همراه خلق زیبایی و ایجاد فضایی هماهنگ و متناسب با فرهنگ و هویت ایرانی برای برپایی نظم، منطق و زندگی آسوده و امن و به دور از تنش‌های زندگی ماشینی است. گرافیک محیطی به دنبال پژوهش‌های فراوان هنرمندان (اوایل قرن بیستم) از یک‌سو با هدف ارتقای کیفیت و شرایط زندگی شهروندان و از سوی دیگر پیرو آرای هنرمندان و منتقدین پس از عصر مدرن، به منظور خارج کردن هنر از محیط‌های بسته نگارخانه‌ها، و تعمیم هنر به فضای زندگی روزمره و استقبال مخاطبین، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای یافت. بدین ترتیب زمینه همکاری معماران و شهرسازان با نقاشان، مجسمه‌سازان و طراحان گرافیک فراهم شد و همگام با پیشرفت و رواج روزافزون هنر گرافیک در این دوران، این هنر نیز به عنوان شاخه‌ای از هنرهای تجسمی مورد استفاده معماران و شهرسازان قرار گرفت. به این ترتیب هنر طراحی محیطی به کمک علائمی رسا و زیبا، ارتباط سریع و آسان مردم با مکان‌ها و رویدادها را میسر می‌سازد.

